

XI. REDOVITO SAVJETOVANJE HRVATSKOG UDRUŽENJA ZA KAZNE NE ZNANOSTI I PRAKSU 8. - 12. XII. 1998.

1. XI. redovito savjetovanje Hrvatskog udruženja za kaznene znanosti i praksu, održano 8.-12. prosinca 1998. u Opatiji, imalo je kao središnju temu *Kaznenopravni sustav pred izazovom organiziranog kriminaliteta*. Time se slijedi inicijativa Međunarodne udruge za kazneno pravo (AIDP), koja u rujnu 1999. u Budimpešti organizira svoj XVI. kongres o istoj temi. Savjetovanje je bilo organizirano po sekcijama, prilagođeno tradiciji AIDP (dvije materijalno-pravne, jedna procesno-pravna i jedna tema iz međunarodnog kaznenog prava), s tim što je započelo kriminološko-kriminalističkom sekcijom, jer je kod nas potrebno znanstveno razmotriti etiologiju i fenomenologiju tog oblika kriminaliteta.

Ovogodišnje savjetovanje bilo je organizirano o pet tematskih jedinica: (a) organizirani kriminalitet - kriminološka motrišta, (b) organizirani kriminalitet - kaznenopravna pitanja odgovornosti i sankcija, (c) organizirani kriminalitet - pitanja kaznenopravnih inkriminacija nedozvoljenih ponašanja, (d) organizirani kriminalitet - kaznenoprocena pitanja novih metoda otkrivanja i istrage, te zaštita temeljnih prava i sloboda, (e) organizirani kriminalitet - pitanja međunarodne pomoći i suradnje.

Posebna tema savjetovanja bila je *Godina dana primjene novog hrvatskog materijalnog i procesnog prava*.

Prvog dana sve sudionike Savjetovanja pozdravili su: gospodin Ivan Penić, ministar unutarnjih poslova RH, gospodin Tomislav Penić, tajnik Ministarstva pravosuđa RH, gospodin Zadnik, predstavnik Državnog odvjetništva RH, gospodin Milovanović, predstavnik Državnog sudbenog vijeća i gospodin Lutenberger, gradonačelnik Opatije.

Uvodni referat održao je gospodin Ivan Penić, ministar unutarnjih poslova Republike Hrvatske, govoreći o fenomenu organiziranog kriminaliteta, kao najpogibelnijem obliku kriminalne djelatnosti i borbi protiv tog oblika suvremenog kriminaliteta u RH. Potom je slijedio, također uvodni referat, predsjednika Udruženja za kazneno pravo i praksu RH, prof. dr. Davora Krapca, koji je istaknuo da države, suočene s izazovom organiziranog kriminaliteta u svojim kriminalnopolitičkim odlukama moraju prekoračiti sudbonosnu razdjelnicu: hoće li zadržati tradicionalna načela kaznenog prava, ili će - i u kojoj mjeri - prihvatiti nove ciljeve i nova sredstva kriminalne politike. Pri tome, najgore je, što za državu ne postoji jasno prepoznatljiv "protivnik", jer se pod izrazom "organizirani kriminalitet" koristi niz različitih definicija. Prvi je zadatak točno odrediti obuhvat društveno štetnog ponašanja zločinačkih kolektiva, normama materijalnog kaznenog prava, a zatim precizirati djelovanje državnih represivnih tijela u otkrivanju takvih ponašanja, identificiranju njihovih počinitelja, te izricanju kazni i drugih mjera propisanih zakonom. Ta pitanja su u izravnom odnosu sa središnjim pitanjem svakoga kaznenog zakonodavstva, pa je i cilj savjetovanja pokušati, sa stručne strane, verificirati zakonodavčev napor da, suočen s organiziranim kriminalitetom,

za nj ponudi rješenje u odredbama novog kaznenog zakonodavstva, koje je stupilo na snagu 1. siječnja 1998. godine. Zaključak je kako oba hrvatska zakona, unatoč određenim primjedbama koje im se mogu uputiti, sadrže pravni instrumentarij koji državnim represivnim tijelima omogućuje učinkovit odgovor na organizirani kriminalitet, koji instrumentarij sada valja primijeniti u praksi vodeći računa o ustavnim postulatima pravne države i jamstvu temeljnih prava i sloboda.

Nakon uvodnih referata započeo je radni dio savjetovanja. Prva tema obuhvatila je izlaganja kriminološkog sadržaja.

2. Izlaganja na temu organiziranog kriminaliteta - kriminološka motrišta otvorio je s uvodnim referatom *Organizirani kriminal* dr. sc. Mladen Singer, redoviti profesor Pravnog fakulteta u Rijeci. Profesor Singer je istaknuo da se društvenoj pojavi organiziranog kriminaliteta osnovano pridaje sve veće značenje, te da ona postupno postaje preokupacija policije, tijela kaznenog progona i sredstava javnog informiranja. Organizirani kriminalitet, unatoč njegovoj internacionalnoj dimenziji, u velikoj je mjeri specifičan odraz gospodarskih, društvenih i političkih prilika jedne zemlje, a pokazuje i sposobnost brzog prilagođavanja izmijenjenim gospodarskim, socijalnim i političkim prilikama, pronalazeći područja djelovanja u kojima ostvaruje visoku dobit i dosiže razornu premoć nad institucijama pravnog poretka. Osnovni i najčešći pokretač djelovanja organiziranog kriminala je, kao i kod legalnih gospodarskih subjekata, želja za stjecanjem što veće dobiti. Organizirani i gospodarski kriminalitet ističu se visokom podjelom rada, izraženom težnjom za stjecanjem brze financijske dobiti, gomilanjem financijskih sredstava i vrlo dinamičnom transnacionalnom aktivnošću. Već danas su neki kriminalni bossovi ("kumovi") bogatiji i moćniji nego neke manje države. Kriminalne organizacije nastoje, ilegalno stečenom financijskom moći, utjecati na sadržaj odluka koje se donose u gospodarstvu, politici i javnoj upravi, a time i na ukupne društvene procese i tijekove koji sve manje podliježu kontrolnim instancijama i državnopravnim mehanizmima demokratskog društva. Prof. Singer je naveo da ne postoji u Europi općepriznata jedinstvena definicija organiziranog kriminala. Težište prepoznavanja organiziranog kriminala stavlja se na određene indikatore koji, međusobno povezani, mogu otkriti radi li se o začecima organiziranog kriminala, profiliranoj kriminalnoj organizaciji, ili samo o aktivnosti pukih izvršitelja ili pomagača u izvršenju određenih kriminalnih naloga od nadređenih hijerarhijskih struktura, koje su često izvan granica zemlje u kojoj se kriminalna aktivnost odvija. Naši stručnjaci već dulje vremena upozoravaju na opasnost od organiziranog kriminala, ali u cjelini društvo toj opasnoj pojavi još ne poklanja dostatnu pažnju. Imamo slučajeve iznude novca nuđenjem zaštite, nasilna utjerivanja dugova, krađe vrijednih automobila, starina i kulturnih dobara za inozemne naručitelje, svodnike legalno i ilegalno "uvezenih" prostitutki, slučajeve ilegalnih migracija, ilegalno tržište drogom.

Bilo bi stoga preporučljivo, i u nas, što prije ustrojiti posebne odjele kod većih državnih odvjetništava i predvidjeti specijalizirane državne odvjetnike u ostalim državnim odvjetništvima, te kaznenopravnu problematiku organiziranog kriminala usmjeriti na dodatno educirane suce. Prof. Singer je konačno preporučio: donijeti normativni instrumentarij, stvoriti organizacijske i kadrovske uvjete za sprječavanje ulaganja ilegalno stečenih prihoda u legalne gospodarske i financijske tokove, te oduzimanje ilegalno stečene imovine.

Unutar ove tematske jedinice, o *Krijumčarenju osoba*, izlagao je Ivan Nad, načelnik Sektora kriminalističke policije Ministarstva unutarnjih poslova RH, koji je istaknuo da ni jedno područje kriminaliteta nema tako organizirano činj enje kaznenih djela kao međunarodno ilegalno krijumčarenje osoba. Oblici počinjenja u području toga pojavnog oblika kriminaliteta su raznovrsni: krivotvorenje putovnica, krađe dokumenata, razni carinski prekršaji, korupcija državnih službenika, poglavito policije i carine, delikti nasilja kod neisplaćivanja novca organizatorima krijumčarenja osoba, ucjene, pranje novca od organizatora koji krijumčare osobe, prijevare itd. Dat je prikaz migracije i aktivnosti kriminalnih organizacija u Europi i SAD. Teritorij Republike Hrvatske, svakodnevno, u tranzitu, prelazi znatan broj ilegalnih imigranata, poglavito iz Rumunjske, Makedonije, SRJ, Federacije Bosne i Hercegovine, Turske, Kine, Filipina, Tunisa, Irana, Alžira, Egipta i drugih zemalja, a usporedno s pogoršanjem političke situacije na Kosovu, državljani SRJ i Makedonije albanske nacionalnosti. Posebice su izneseni statistički podaci o kaznenim djelima u svezi s ilegalnim prijelazom granice i podaci o poduzetim mjerama prema strancima od 1992. do 1996. godine glede ilegalnih migracija.

Znakovito je da ilegalno prelaženje državne granice poprima sve veće razmjere, što uzrokuje i sve bolja organiziranost domaćih i stranih kriminalnih skupina ili pojedinaца. Iznesene su mjere za sprječavanje i suzbijanje ilegalnih migracija sa stajališta međunarodne suradnje tijela sigurnosti, te mjere sprječavanja i suzbijanja kriminaliteta vezanog uz granicu RH.

O fenomenološkoj kategoriji organiziranog kriminaliteta, ilegalnom prometu i trgovini opojnim drogama izlagao je Darko Dundović iz Kriminalističke policije Ministarstva unutarnjih poslova RH, koji je naveo da zloraba droga u Hrvatskoj tijekom posljednjih nekoliko godina poprima obilježja sve opasnije socijalne i sigurnosne pojave, koju obilježava pojačan interes za drogu, raznolika ponuda svih vrsta droge, uzgoj konoplje tipa droga i znakovit sekundarni kriminalitet potrošača droga. Hrvatska se također suočava s kriminalnim djelatnostima kriminalnih organizacija koje se bave krijumčarenjem droge, a rečeni problem posebice je složen poradi zemljopisnog položaja Hrvatske, koji predstavlja najkraću cestovnu vezu od zemalja proizvođača opojnih droga do zemalja potrošača, pa i sve veći promet u hrvatskim morskim lukama.

Prosuduje se, prema operativnim saznanjima, da u Hrvatskoj ima 229 osoba, za koje se može reći da su nositelji ovog oblika kriminaliteta. Iako je protiv njih od 1991. do 1998. godine podneseno 1.460 kaznenih prijava, zaključno s 1. siječnja 1998. godine svega 13 osoba ili 6,6% nalazilo se na izdržavanju zatvorske kazne, što ukazuje na neodgovarajuću kaznenu politiku.

O fenomenologiji otuđenja i krijumčarenja motornih vozila koreferat su imali Siniša Žarković i Anto Rajkovača, načelnik i donaćenik u Odjelu za suzbijanje organiziranog kriminaliteta Ministarstva unutarnjih poslova u sjedištu. Navedeno je da, razvojem sofisticiranih uređaja za registraciju izlaza vozila i vozača na granici između Njemačke i Austrije s Poljskom, Slovačkom i Mađarskom, uvelike je otežano krijumčarenje vozila na tom pravcu, čime je ponovo aktivirana tzv. "balkanska ruta", čiji krakovi prolaze preko RH, čime RH postaje tranzitno područje za otuđena krijumčarena vozila.

U počinjenje kaznenih djela u svezi s krađom i krijumčarenjem vozila u RH uključen je znatan broj osoba, a ove za svoju kriminalnu djelatnost koriste usluge

većeg broja osoba specijaliziranih za krivotvorenje identifikacijskih dokumenata na vozilima i o vozilima. Često, želeći izbjeći troškove krivotvorenja, vozila se odmah nakon otuđenja izvoze iz RH, tako da je, u trenutku prijavljivanja krađe vozila, vozilo već napustilo teritorij RH. Konstatirano je da većina osoba zatečenih na počinjenju kaznenih djela teške krađe (motornog vozila) biva optužena i presuđena za kazneno djelo oduzimanja vozila na motorni pogon, ili oduzimanja tuđe stvari, bez obzira što su pojedini počinitelji višekratno prijavljivani i osuđivani za navedena djela i bez obzira što su se specijalizirali i tehnički opremili upravo za počinjenje tih kaznenih djela. U RH tim pojavnim oblikom organiziranog kriminaliteta uglavnom se bave skupine početnika ili one skupine kojima je to sporedna kriminalna djelatnost.

Dr. sc. Irma Kovčo, viša asistentica Policijske akademije u Zagrebu, analizirala je problem pedofilije i prostitucije, te njihove zastupljenosti i značenja u svjetlu organiziranog kriminaliteta. Prikazani su podaci o stanju pojave u različitim europskim i izvan europskim zemljama i postojeća zakonodavna rješenja, a posebice je prikazano hrvatsko zakonodavstvo i opisani postojeći obrasci tih pojava u Hrvatskoj. Podaci policije o obje kažnjive pojave su nedostadni, s obzirom na veliku tamnu brojku tih delikata, što je djelomično objašnjivo i činjenicom što je u obje pojave zaštićeno dobro seksualnost, tj. seksualni integritet, a to još uvijek spada u domenu socijalnog tabua.

Hrvatska je, u odnosu prema analiziranim problemima, poduzela neke korake. Ratificiranjem Konvencije o pravima djece preuzela je obvezu izrade nacionalnog plana i programa djelovanja za djecu, kojim je predviđena i zaštita žena, majki, kako bi mogle izvršavati majčinsku ulogu. S obzirom na prostituciju, uočava se prisutnost predstavnika Hrvatske na međunarodnim skupovima o toj problematici, iako se tome još uvijek ne pridaje značenje koje bi, s obzirom na prirodu problema, trebalo pridavati.

O organiziranom kriminalitetu u svezi s kulturnim dobrima koreferat su imali dr. sc. Irena Cajner-Mraović, viša asistentica Policijske akademije u Zagrebu, i Josip Vrljić iz MUP-a RH, Sektora kriminalističke policije, Odjela za suzbijanje organiziranog kriminaliteta. Protupravno prisvajanje i nezakonita trgovina kulturnim dobrima jedan je od glavnih problema međunarodnog kriminala, koji zahtijeva učinkovitiju suradnju Interpola, Europol, UNESCO-a, ICOM-a, IFAR-a, ALR-a i sličnih institucija. Glavni način čuvanja kulturnih dobara je njihovo dokumentiranje, te je sve izraženija potreba za standardiziranom dokumentacijom i pravodobnom razmjenom informacija, u čemu je Glavno tajništvo Interpola već poduzelo značajne korake. U RH je broj prijavljenih kaznenih djela u svezi s kulturnim dobrima u blagom padu, što je izravno vezano uz učinkovitije provođenje različitih oblika preventivnog djelovanja. Ipak, potrebno je muzejsko osoblje i djelatnike ostalih srodnih institucija dodatno osposobiti za ostvarivanje fizičke zaštite i osiguranje kulturnih dobara od kriminalnih napada, a djelatnike carine i policije dodatno educirati za uspješno rješavanje te vrste kriminalnih slučajeva.

3. Poslijepodnevni dio prvog dana savjetovanja bio je posvećen materijalnoj temi organiziranog kriminaliteta - kaznenopravnim pitanjima odgovornosti i sankcija. Taj dio započeo je uvodnim referatom dr. sc. Anite Kurtović, docentice kaznenog prava na Pravnom fakultetu u Splitu. Docentica Kurtović je naglasila veliki izazov koji organizirani kriminalitet ima ne samo za tvorce politike njegova suzbijanja već i za teoretičare kaznenog prava. Definirati kaznenopravni pojam organiziranog krimi-

naliteta je teško, ali poželjno. Opća su obilježja pojma organiziranog kriminaliteta, koja uvijek moraju postojati kumulativno, zajedničko djelovanje najmanje triju osoba, usmjereno na počinjenje teških kaznenih djela, s ciljem stjecanja dobiti ili moći. Novi KZRH, u čl. 89. st. 23., definira pojam zločinačke organizacije, koja je temelj organiziranog kriminaliteta, a u posebnom dijelu, kod pojedinih kaznenih djela, posebno inkriminira pojedine oblike djelovanja zločinačke organizacije. Posebno je pitanje kako riješiti kažnjivost "osobe(a) na vrhu piramide", koja izvlači najveću dobit od kriminalnih aktivnosti, redovito fizički ostajući u pozadini, za razliku od pripadnika organizacije, "front men", koji je u hijerarhiji na najnižoj razini, izvršavajući naredbe, pokatkad i ne znajući za posljedice svoje kriminalne aktivnosti.

Problemi kaznene odgovornosti kriminalno udruženih osoba u RH rješavaju se primjenom odredaba KZ, koje važe za organizirani kriminalitet, jednako kao i za druge oblike, jer RH nema posebne zakone za suzbijanje organiziranog kriminaliteta.

S teorijskog stajališta, najznačajnije je pitanje kako postaviti kaznenu odgovornost vođa zločinačke organizacije. Često je vrlo teško utvrditi da su vođe i ostali članovi organizacije stvarno sudjelovali u počinjenju pojedinih djela, pa su tradicionalni oblici počiniteljstva i dioništva nedostatni za individualnu kažnjivost. Većina je pravih sustava pronašla rješenje u proširenju pojmova supočinitelj i posredni počinitelj, ili uvođenjem "jedinstvenog počiniteljstva", ili oslanjanjem na akcesornu odgovornost, ili u konceptu "conspiracy". Kada su u pitanju sankcije za organizirani kriminalitet, opće je prihvaćeno stajalište da su dvije najsvrsishodnije sankcije, kojima se počiniteljima oduzimaju "plodovi" kaznenih djela, konfiskacija i oduzimanje dobiti. Novo hrvatsko kazneno zakonodavstvo (čl. 467. ZKP) predviđa privremene mjere osiguranja u slučaju kada dolazi u obzir oduzimanje imovinske koristi, a također i mjere blokade bankovnih računa i sekvestracije sredstava na njima (čl. 219. st. 3.-6.), čime se organiziranom kriminalu zadaje najteži udarac.

O problematici oduzimanja imovinske koristi, unutar ove tematske cjeline, koreferat je imao Damir Kos, sudac Županijskog suda u Zagrebu. Poštujući temeljno načelo o nedopustivosti pribavljanja imovinske koristi počinjenjem kaznenog djela i istodobno svjesna ograničenja teritorijalne nadležnosti svake države, zaključenjem međunarodnih ugovora, zajednica nastoji pronaći odgovor za sprječavanje pribavljanja takve protupravne imovinske koristi, koja prelazi dosege nacionalnih zakonodavstava. Države članice Vijeća Europe su 8. studenog 1990. u Strasbourgu utvrdile tekst Konvencije o pranju, traganju, privremenom oduzimanju i oduzimanju prihoda stečenog kaznenim djelom. Hrvatska je kao država potpisnica Konvencije, u rujnu 1997. godine, donijela Zakon o potvrđivanju Konvencije o pranju, traganju, privremenom oduzimanju i oduzimanju prihoda stečenog kaznenim djelom. U lipnju 1997. godine u RH je usvojen Zakon o sprječavanju pranja novca. Upravo problematika oduzimanja imovinske koristi može biti jedan od putokaza u otkrivanju, poimanju i razumijevanju organiziranog kriminala, kada kriminalna aktivnost jedinke biva uključena u kriminalnu aktivnost šire skupine, sa zadaćom postizanja cilja, nezakonitog stjecanja imovine izvršenjem kaznenih djela.

4. Temom kaznenopravnih inkriminacija nedozvoljenih ponašanja započeo je drugi dan savjetovanja. Uvodni referat podnio je dr. sc. Petar Novoselec, redoviti profesor Pravnog fakulteta J.J. Strossmayera u Osijeku. Temeljna pitanja u posebnom

dijelu KZRH u svezi s organiziranim kriminalitetom su: obuhvaćaju li opisi postojećih kaznenih djela sve oblike organiziranog kriminala, odgovaraju li sankcije predviđene za njih potrebi za suzbijanjem tog oblika kriminala i nije li kazneno pravo, inkriminirajući pojedine oblike organiziranog kriminala, došlo u sukob s temeljnim načelima zaštite ljudskih prava i jamčenja pravne sigurnosti. Prof. Novoselec je naveo tri glavna tipa kaznenih djela vezanih uz organizirani kriminal: kaznena djela usmjerena izravno protiv zločinačkog udruživanja, kaznena djela kod kojih je tipično da ih čine organizirana udruženja, u kojoj skupini posebno mjesto ima pranje novca i obična, "klasična" kaznena djela ako iza njih stoje zločinačka udruženja. Hrvatsko kazneno pravo u osnovi slijedi moderne trendove u suzbijanju organiziranog kriminala. Najznačajniji korak na tom putu su novele OKZRH i KZRH iz ožujka 1996. godine, kojima je uvedeno kazneno djelo prikrivanja protuzakonito dobivenog novca, a zatim je kod niza kaznenih djela predviđena nova kvalifikatorna okolnost "ako je djelo počinjeno u sastavu udruženja organiziranog radi činjenja tog djela". Ta rješenja su preuzeta u novom KZRH, a kazneno djelo "Udruživanja za izvršenje krivičnog djela" (čl. 201. KZRH) preimenovano je u čl. 333. novog KZ u "Udruživanje za počinjenje kaznenog djela", pri čemu se razlikuju dva temeljna oblika udruživanja (grupa i zločinačka organizacija). Prof. Novoselec je iznio i pregled stranih zakonodavnih rješenja. Pitanje, koje se pravno dobro štiti kaznenim djelom zločinačkog udruživanja, predmet je sporova. Prof. Novoselec se založio da se zločinačkim udruženjem potkopavaju temelji pravnog poretka i dovodi u pitanje opći osjećaj sigurnosti, što opravdava da se djelo iz čl. 333. KZ nalazi u glavi kaznenih djela protiv javnog reda. Posebna je poteškoća odrediti kod kaznenog djela "Udruživanja za počinjenje kaznenog djela", u čemu se sastoji radnja počinjenja pripadnika grupe ili zločinačke organizacije. Zakonski tekst upućuje da je dovoljno postati pripadnikom grupe ili zločinačke organizacije i ne traži se nikakva daljnja aktivnost. Prof. Novoselec se založio za razlikovanje u inkriminiranju članstva u grupi ili zločinačkom udruženju od radnji kojima se grupa ili zločinačko udruženje podupiru.

Predviđanje činjenja kaznenog djela u sastavu grupe ili zločinačke organizacije, kao kvalifikatorne okolnosti, stvara nemale poteškoće u svezi sa stjecajem. Bilo bi zbog toga bolje, prema prof. Novoselecu, kazneno djelo "Udruživanje za počinjenje kaznenog djela" ograničiti samo na organiziranje zločinačkih organizacija i članstvo u njima, a kao kvalifikatornu okolnost, kod određenih kaznenih djela, predvidjeti njihovo činjenje u sastavu grupe. U tom bi slučaju stjecaj bio obavezan kod "Udruživanja za počinjenje kaznenog djela" i kaznenih djela počinjenih u sastavu zločinačke organizacije, dok se kod kaznenih djela počinjenih u sastavu grupe pitanje stjecaja ne bi postavljalo.

Miroslav Jukić, županijski državni odvjetnik u Osijeku, u okviru ove tematske cjeline, imao je koreferat o nekim pitanjima kaznenopravnih inkriminacija nedopuštenih ponašanja u praktičnoj primjeni. Upozoreno je, prikazom određenih statističkih pokazatelja i primjera iz sudske prakse, na određenu neusklađenost normi iz Općeg i Posebnog dijela novog KZRH, pa i na potrebu promisliti o određenim izmjenama koje bi dovele do preciznosti, a time i do manje dvojbi u tumačenju i primjeni čl. 333. KZRH.

U koreferatu *Pranje novca posebna sastavnica organiziranog kriminaliteta* mr. sc. Šime Pavlović, odvjetnik iz Zadra, nastojao je upozoriti na njegovo razorno djelovanje, činjenjem kaznenih djela unutar kriminalnih grupa i organizacija. Izneseno

je objašnjenje pojma pranja novca i aktivnosti UN i drugih međunarodnih organizacija i institucija na sprječavanju pranja novca. Dat je prikaz stanja u nekoliko država i u RH, gdje probleme i otvorena pitanja i pokušaje sprječavanja pranja novca možemo pratiti kroz više razina kao: Zakon o sprječavanju pranja novca, KZ, bankarska tajna, off-shore centri i pretvorbu društvenih poduzeća.

Marin Mrčela, sudac Općinskog suda u Zagrebu, imao je koreferat *Posjedovanje droge - oblik organiziranog kriminaliteta?* Počinitelj kaznenog djela iz čl. 173. st. 1. KZ je osoba koja neovlašteno posjeduje tvari ili pripravke koji su proglašeni opojnim drogama, najčešće je riječ o osobi koja je ovisnik o upotrebi droge. Ne ulazeći u opravdanost propisivanja toga kaznenog djela, u mogućnost prekršajnog i kažnjavanja u kaznenom postupku, sudac Mrčela ukazuje na mogućnost povezanosti posjednika droge s kriminalnom organizacijom za proizvodnju i/ili distribuciju droge. Podaci koje osobe daju o podrijetlu i mjestu nabave droge pružaju dovoljnu polaznu osnovu za daljnju kriminalističku obradu u cilju otkrivanja težih kaznenih djela i osoba osnovano sumnjivih za njihovo počinjenje.

5. Četvrta glavna tema savjetovanja bila je posvećena kaznenoprocenim pitanjima novih metoda otkrivanja i istrage, te zaštite temeljnih prava i sloboda. Uvodni referat *Organizirani kriminalitet - neka kaznenoprocena pitanja* izložio je dr. sc. Goran Tomašević, izvanredni profesor Pravnog fakulteta u Splitu. Prof. Tomašević je uvodno istaknuo da se kazneno pravosuđe mora prilagoditi zahtjevima vremena, pa tako i pronaći odgovarajuće instrumente za djelotvornu borbu protiv organiziranog kriminaliteta. Nova kaznenoprocena rješenja sastojala bi se u proširenju istražnih procedura za utvrđena djela organiziranog kriminaliteta, uz veća ovlaštenja tijelima kaznenog pravosuđa, ali i policije. Dolaze u obzir mogućnosti upotrebe novih načina dokazivanja kao: korištenje agenta provokatora, prikriivenih istražitelja, anonimnih i privilegiranih svjedoka, te novih tehnoloških dostignuća za nadzor nad komunikacijama i osiguranje imuniteta za suradnike u postupku. Predlaže se proširenje iznimaka od presumpcije nevinosti, posebni mehanizmi za zaštitu sudionika postupka i posebne nadležnosti za ta kaznena djela.

Prof. Tomašević se posebno zadržao na prikazu važnijih općih kaznenoprocenih rješenja značajnih za borbu protiv organiziranog kriminala propisanih u novom ZKP, a koja se odnose na reguliranje: ispitivanja osumnjičenika, pravu na branitelja već prilikom prvog formalnog ispitivanja osumnjičenika ili okrivljenika, o uhićenju i zadržavanju, pritvoru, pretrazi stana i ostalim općim propisima koji još mogu biti važni u borbi protiv organiziranog kriminala, kao odredbe čl. 218. st. 1., čl. 184. st. 1., čl. 219. st. 3. i čl. 221. st. 1. i 2. novog ZKPRH.

Od posebnih kaznenoprocenih rješenja za tu problematiku značajna su: privremeno ograničavanje ustavnih prava i sloboda radi pribavljanja podataka i dokaza za provedbu kaznenog postupka, strojna obrada i uspoređivanje općih podataka o građanima i korištenje "pokajnika" u kaznenom postupku. Izneseni su i važniji propisi izvan ZKP, značajni za borbu protiv organiziranog kriminaliteta. S aspekta djelotvornosti borbe protiv organiziranog kriminaliteta stavljene su određene primjedbe na postojeća zakonska rješenja, jer ne postoje propisi o zaštiti svjedoka kao ni propisi usmjereni k jednostavnijoj međunarodnoj suradnji u ovoj oblasti.

Željko Sačić, pomoćnik ministra unutarnjih poslova RH za Kriminalističku policiju u koreferatu *Suzbijanje organiziranog kriminaliteta u Republici Hrvatskoj - kriminalistička stajališta*, prikazao je stanje i kretanje prijavljenih kaznenih djela u svezi s organiziranim kriminalitetom i kaznenih djela s jače izraženim obilježjima organiziranog kriminaliteta u Hrvatskoj. Osvrnuo se, u poredbenom prikazu, na pravni instrumentarij za borbu protiv organiziranog kriminaliteta u nekim državama Europe i SAD, pa i na pravna sredstva borbe u RH. Naše reformirano kazneno procesno pravo omogućava tijelima kaznenog i predistražnog postupka korištenje brojnim ovlastima, vidljivim u novom načinu utvrđivanja činjenica u kaznenom postupku, težnji zakonodavca da pruži zaštitu sudionicima kaznenog postupka koji pridonose utvrđivanju činjenica i težnji zakonodavca da onemogući korištenje, organiziranim kriminalom, stečene koristi.

Kriminalisti neke od osoba označavaju "nositeljima organiziranog kriminaliteta" u RH ako su za to ostvareni uvjeti na kojima se temelji kriminalistička prosudba o ugroženosti od organiziranog kriminaliteta cjelokupnog ili dijela područja RH. Te osobe svrstavaju se u nekoliko kriminoloških grupacija, ovisno o pretežitoj vrsti njihovog kriminalnog djelovanja, kao iznudaivači, otmičari, ucjenjivači i lihvari, krijumčari i preprodavači droge, krijumčari i oduzimači vozila, krijumčari ljudi, robe i oružja, svodnici i makroi, krivotvoritelji novca i isprava i prevaranti u gospodarskom i financijskom poslovanju.

O položaju branitelja u kaznenim postupcima za kaznena djela u svezi s organiziranim kriminalitetom koreferat je imao Marijan Svedrović, odvjetnik iz Zagreba. On je ukazao na opasnost da, kada se borba protiv organiziranog kriminaliteta podigne na rang općedruštvenih interesa, postoji opasnost da se društvo upusti u hitnu i učinkovitu kaznenu represiju i po cijenu prava i temeljnih sloboda čovjeka. Obradene su pojedine odredbe ZKP, kao npr. čl. 180., 182., 183., kao i čl. 69. st. 2., čl. 102. st. 2., čl. 176. i čl. 193. st. 4.

Primjena većine izvidnih mjera nije dostupna branitelju okrivljenika (i zbog prikrivenosti svoga provođenja i zbog okolnosti da se radi o pretkaznenom postupanju tijela kaznenog progona). Temeljem analize navedenih odredaba ZKP izneseni su prijedlozi da se pojedina rješenja drugačije normiraju, a druga rigoroznije ocjenjuju, rukovodeći se ciljem da kazneni postupak u svezi s organiziranim kriminalitetom bude što manje "nepravedan", a da društvo što djelotvornije ostvari svoje opravdane legitimne ciljeve u borbi protiv tog oblika kriminaliteta.

6. Treći dan savjetovanja, prije podne, bio je posvećen posebnoj temi *Godina dana primjene novog hrvatskog kaznenog prava*. Rasprava o toj temi vođena je na temelju prethodno podnesenih pismenih pitanja sudionika savjetovanja. Najveći broj pitanja odnosio se na primjenu novog ZKPRH, čak 66 pitanja, a manji broj, oko 16 pitanja, na primjenu novog KZRH.

Po dovršetku rasprave održana je Redovita skupština Hrvatskog udruženja za kaznene znanosti i praksu. Prof. dr. Davor Krapac, predsjednik Udruženja, podnio je izvješće o radu Udruženja od protekle Skupštine, a doc. dr. Velinka Grozdanić podnijela je financijsko izvješće i izvješće Nadzornog odbora. Navedena izvješća jednoglasno su usvojili sudionici Skupštine.

7. Peta tema savjetovanja *Organizirani kriminalitet - pitanja međunarodne pomoći i suradnje* bila je na rasporedu trećeg dana savjetovanja, u popodnevnim satima.

Uvodni referat *Kaznenopravni sustav pred izazovom organiziranog kriminaliteta - međunarodna kaznenopravna pomoć i suradnja* podnio je Stjepan Gluščić, asistent na Katedri za kazneno procesno pravo Visoke policijske škole u Zagrebu. On je istaknuo kako je Hrvatska, u izmijenjenom kaznenom zakonodavstvu, prihvatila nova rješenja za borbu protiv organiziranog kriminaliteta i ratificirala nekoliko međunarodnih konvencija, te donijela neke specifične zakone. Suradnju na području suzbijanja kriminaliteta možemo podijeliti na međunarodnu kaznenu pomoć, policijsku suradnju i nove oblike suradnje, koji su tek u nastajanju. Međunarodna kaznenopravna suradnja odvija se na temelju potpisanih ugovora i konvencija, ali to nije nužno i može se ostvariti i izvan potpisanih ugovora, na načelima uzajamnosti. Policijska suradnja ostvaruje se kroz Interpol, Europol, Schengenski sporazum, Trevi, radna tijela OUN, nevladine međunarodne policijske organizacije IACP, IPA i FIFSP, ali i izvan tih asocijacija, kroz *ad hoc* suradnju na pojedinim kaznenim djelima, razmjeni podataka i sl. Novi oblici suradnje omogućeni su novim oblicima komunikacije putem satelita i informatičkih veza, koji se intenzivno razvijaju posljednjih godina i otvaraju niz pitanja koja treba riješiti.

O međunarodnoj suradnji Republike Hrvatske u suzbijanju pranja novca koreferat su imali Ivica Maras, predstojnik Ureda za sprječavanje pranja novca Financijske policije Ministarstva financija RH, i Milan Milinović, vanjski suradnik Ureda. Temeljem Zakona o sprječavanju pranja novca u sastavu Ministarstva financija RH formiran je poseban Ured za sprječavanje pranja novca. Ustrojavanjem tog ureda, te izradom novih i prilagodbom postojećih zakonskih propisa stvoren je sustav prevencije, kontrole i represije svih nezakonitih kriminalnih aktivnosti koje se mogu dovesti u svezu s pranjem novca. Pitanje je koje institucije i osobe peru prljavi novac. Pranje novca obavljaju specijalizirani sektori bankarskog legalnog sustava u Europi i drugdje. Sučeljavanje između ponude i potražnje, između bankara i sumnjivih trgovaca, stvorilo je potrebu za svijetom posrednika različitih razina i položaja. Postotak pranja novca u kasinima, pizzerijama, automatskim praonicama i sl. je nevažan prema cjelini tog problema. Područja pranja prljavog novca koncentrirana su u SAD zbog značajne koncentracije kriminalne djelatnosti, Kanadi gdje ne postoje ograničenja uvoza deviza i dolara iz SAD i nema carinske kontrole podrijetla tih dobara, zatim međunarodna financijska tržišta (London, Zürich, Bern, Geneva, Hong Kong, Singapur), gdje cvate slobodna trgovina devizama, zemlje organizirane da budu porezna utočišta (otok Malta, Luksemburg, Lihtenštajn, Monako, Andora) i zemlje Srednje i Istočne Europe, koje imaju velike potrebe za čvrstim valutama. Borba protiv pranja novca mora se odvijati na državnoj i međunarodnoj razini. Shodno tome pojavljuje se potreba za učinkovitom međunarodnom suradnjom. Međunarodna suradnja RH u svezi s pranjem novca ogleda se kroz pružanje međunarodnopravne pomoći putem Ministarstva pravosuđa, putem Interpola i Ministarstva unutarnjih poslova i putem Ureda za sprječavanje pranja novca pri Ministarstvu financija.

RH vrlo kvalitetnu međunarodnu suradnju ostvaruje i kao punopravna članica Egmont grupe, nevladine Organizacije nacionalnih ureda za sprječavanje pranja novca, koja trenutno ima 38 punopravnih članica.

8. XI. savjetovanje Hrvatskog udruženja za kaznene znanosti i praksu zaključio je prof. dr. sc. Davor Krapac, predsjednik Udruženja, koji je dao kratak pregled savjetovanja i zahvalio svima koji su podnijeli organizacijski teret savjetovanja.